

“Atatürkün fikir və düşüncələri”

Böyük Atatürkün fikir və düşüncələri həmişə Türkiyəni, türk xalqını sevenlərin maraq və diqqətini cəlb etmişdir. Tanınmış şərqsünas alim Allahşükür Qurbanov Türkiyə Cümhuriyyətinin yaradıcısı Mustafa Kamal Atatürkün mənəvi aləmini, mübarizəsini və ideyalarını əks etdirən tarixi abidənin şərfli səhifələrini ön sözlə oxuculara təqdim edir.

“Respublika”.

Atatürk Türkiyə tarixində ümmətdən millət yaradan müstəsna şəxsiyyətdir. O, türk millətçiliyinin, türk rəşadət və qəhrəmanlığının, türk siyasi, diplomatik və hərbi düşüncəsinin simvolidir. Mustafa Kamal parçalanmış, ərəzileri əlindən alınmış, tarix səhnəsindən silinməkdə olan Osmanlı imperiyasının dağıntılar üzərində Atatürk prinsipləri adlanan prinsiplər—cümhuriyyətçilik, xalqçılıq, dövlətçilik, dünyəvilik və inqilabçılıq prinsipləri əsasında Türkiyə Cümhuriyyəti dövlətini yaratmaq, ölməkdə olan türk ruhu-na yenidən can verməklə şərfli türk tarixini və qəhrəman türk millətini təhqirdən və tarixi ləkədən xilas etmişdir. O, türk millətinin milli azadlıq uğrunda mübarizəsinin ideologiyasının, taktikasının, türk cəmiyyətinin siyasi, ideoloji, sosial əsaslarının, Türk Cümhuriyyətinin mənəvi-əxlaqi normalarının ilk müəllifidir. Deyildiyi kimi, “Günəşlə yanaşı duran bir vicdan” ifadəsi sanki Atatürkün boyuna biçilmişdir. Atatürkdən tarixə çox zəngin düşüncə irsi qalmışdır. Professor Utkan Kocatürkün çap etdirdiyi “Atatürkün fikir və düşüncələri” kitabı bu irsin cüzi bir hissəsini əhatə edir. Kitaba daxil olan seçmələr Atatürkün mənəvi aləminin ayrı-ayrı nurlu səfərlərdir.

(əvvəli 2 və 4 avqust tarixli saylarımızda)

Türkiyəni belə yanlış yollarda batma və yoxolma vadisinə sığmaq edənlərin əlindən qurtarmaq lazımdır. Bunun üçün bir həqiqət əməl etmək lazımdır. O həqiqət budur: Türkiyənin düşüncənə başlanğıcı tamamilə yeni bir imanla təchiz etmək... Bütün millətə təzə bir mənəviyyət vermək.

Bələ bir aydın həqiqətə diqqətləri yönəltmək istəyirəm ki, ölkəmizdə böyük məbləğdə xarici pul və bir sıra təbliğatlar cərəyan edir. Burada məqsəd tamamilə aydındır ki, bu məqsəd milli hərəkatı nəticəsiz qoymaq, milli fealiyyətləri iflic etmək yunan və erməni fealiyyətlərini asanlaşdırmaqdan ibarətdir. Bununla bərabər, hər dövrdə, hər ölkədə və hər zaman zühur edən kimi bizdə də qəlbli və əsbi zəif, şüursuz insanlarla bərabər, vətənsiz və eyni zamanda rifah və şəxsi menfəetlərini vətən və millətin zə-

rərində axtaran adi insanlar da vardır. Şərqlə bağlı əməllərini maneəvə etməkdə və zəif nöqtələri tapmaqda çox usta olan düşmənlərimlə bunu, demək olar ki, bir təşkilat halına gətiriblər. Fəqət müqəddəs dəyərlərini xilas etmək qayesilə çirpən bütün millət bu əzmkar məqsədlə yolunda hər cür çətinlikləri hökmən və mütləq qınb süpürəcəkdir.

Əfəndilər, varlığını mühafizə etmək üçün, gələcəyimizi, müstəqilliyimizi təmin üçün mövcud olan düşmənlərin əməllərini yaxından bilirik və düşmənlərin bu əməllərini həyata keçirmək üçün tətbiq edəcəkləri qüvvələrdən də xəbərdar. Ancaq düşmənlərimiz məqsədlərinə çatmaq üçün keşf etdikləri ən qüvvətli vasitə yəni də bizi bir-birimizə vuruşdurmaqdan ibarət olmuşdur. Təəssüf ki, İstanbul mühlitində düşmənlərimiz düşmənlərimizdən daha çox xidmət edənlər, onların işlərini asanlaşdırırlar tapı-

lır. Məhz onları yarıdımı ilə, hayf ki, vətənimizin bəzi nöqtələrində millətin birliyinə, həmrəyliyinə yox imiş kimi xaricilərə göstərən və ölkə daxilində əsasızsizliyə işarə edən vəziyyət mövcuddur. Məsələn, hamımıza bəlli olan Anzavur müdaxiləsini yada sala bilərsiniz. Anzavur xeyli vaxtdır ki, ingilislərin pulu, silahı ilə, təşviqi ilə və şübhəsiz, İstanbuldakı mahiyyət və əxlaqlarını göstərməyə çalışdığı şəxslərlə bərabər fealiyyət göstərirdi.

Hamınız məlumdur ki, millətimiz əsrlərdən bəri iki qüvvətin, iki müstəbid qüvvətin təzyiqlə altında üzünü, ələm duymaqda idi. O qüvvələrdən biri doğrundan-doğruya ölkəni idarə etmək iddiasında olan müstəbidlər, ikincisi, bütün imperia- list və kapitalist aləmidir.

Əsrlərlə bu iki qüvvənin təzyiqlə altında qalmış olan millət, şübhəsiz ki, tamamilə zəif bir haldadır. Ancaq təzyiqlərin nəticəsində böyük oyanmalar oldu. Bizim millətimizdə də oyanış baş vermişdir. Və biz belə bir oyanış dövrünün içindəyik. Haqiqətən el yarım əvvəl, bir il əvvəl millət eyni zamanda bu iki qüvvəyə qarşı üsyan etmiş və mücadiləyə başlamışdır.

Imperialist qüvvələr millətimizi hüquq, heysiyyət və müstəqillikdən məhrum etmişdi və milləti bu dəyərləri anlamayan heyvan sürüsü hesab etdiyi üçün belə bir sürüntün əlində saysız təbii xəzinələrə malik qiymətli və geniş bir ölkənin olmasını uyğun görməzdi. Onların fikrincə, bu ölkəni parçalamaya və bu ölkədəki insanları öz əsarətləri altına almaq lazımdır. Bələ bir əməl, bələ bir qayeni təqib edirlər. Bir tərəfdən daxildəki qafil və ya xain qüvvələr ölkəni və milləti demək olar ki, bu xarici qüvvələrin bu xarici görüşlərinə qəbul etdiyi kimi qəbul edirlər. Bu səbəbdən də onları da çalışması xain qüvvələrin çalışması mahiyyətində özünü göstərmisdir.

Bundan bir il əvvəlki vəziyyətimiz bələ bir şəkil, rəng və mənərə göstərdi.

Halbuki millətimiz heç vaxt düşmənlərimizin qəbul etdikləri kimi öz hüququnu və müstəqilliyini yadırgamamış, əksinə böyük bir eşqlə, eşq bağı ilə müstəqillik və heysiyyətimizə bağlıdır. Bir ildən bəri baş verməkdə olan savəsəzlərin nəticəsində millət həm daxilində, həm də bütün dünyaya qarşı öz varlığının yüksək mahiyyətini bütün dəlillərlə isbat etmişdir.

Türkiyə Böyük Millət Meclisinin

ordusu istilalar etmək və ya səltənətlər yıxmaq, ya da səltənətlər qurmaq üçün onun-bunun əlində ehtiras alətli olmadıqca. İnsan kimi və müstəqil yaşamaqdan başqa qayəsi olmayan millətin eyni prinsiplərdə duyulanmış, yalnız onun, əmrinə tabe və sadıq doğma övladlarından meydana gələn möhtərəm və qüvvətli bir toplumdur.

Ordumuz vətənimizdə bir nəfər də düşmən əsgəri qalmayana qədər təqib, təzyiqlə və hücumunu davam etdirəcəkdir.

Ordumuz həyat və heysiyyət mücadiləsində millətin və millət qayələrinin yeganə dayağıdır. Ordunun üzünə düşən bu ali vəzifəni layiqincə yerinə yetirmək üçün ilkin şərt dəmir intizamdır. Orduda intizamın yeganə göstəricisi aydın, qəhrəman, fədakar zabitlərdir.

Dünyanın heç bir yerində, heç bir millətdə Anadolu kənd qadınının artıq çalınan qadın düşüncəyə mümkün deyildir və dünyada heç bir millətin qadını “Mən Anadolu qadınından daha çox çalışdım, millətim qurtuluşa və zəfərə aparmaqda Anadolu qadınlarından daha çox çalışdım” deyə biləz.

Ola bilsin ki, kişilərimiz ölkəni istilə edən düşməne qarşı süngülərlə, düşmənin süngülərinə sinələrini gərməklə düşmənin qarşısına çıxdılar. Ancaq kişilərimizin təşkil etdiyi ordunun həyat qaynağını qadınlarımız hərəkətə gətirmişdilər.

Ölkənin yaşayış vasitələrini hazırlayan qadınlarımız olmuşdur və olmaqdadır. Heç kim inkar edə bilməz ki, bu müharibədə və ondan əvvəlki müharibələrdə millətin yaşama qabiliyyətini saxlayan qadınlarımızdır. Cüt sürən, tarla ekən, məşədən odun gətirən, məhsulları bazara aparan pulu çevirən, ailə ocaqlarını tüstüləndirən, bütün bunlarla bərabər, Kürayilə, arabayla, qucağındakı körpəsilə yağış demədən, qış demədən hərbi sursatı daşıyan onlar, o uca, o fədakar, o ilahi Anadolu qadınları olmuşdur. Buna görə də hamımız bu böyük ruhlu və böyük duyğulu qadınları minnətdarlıqla əbədi olaraq xatırlayaq və təbrik edək!

Mən ölkə və milləti düşdüylü fələkədən qurtara biləcəyimi olan inanla Anadoluya gətdiyim və məqsədimi həyata keçirmək üçün fealiyyətə başladığım zaman cibim də bəs qurmuşdu deyə bilərəm. Ancaq pulsuzluq mənim millətlə bərabər hədəfə doğru atdığım addımları nəinki dayandırmayca,

zərrə qədər azaltmağa belə mane ola bilmədi. Yeridik, müvəffəq olduq, addımladıqca, uğur qazandıqca maddi çətinliklər də öz-özünə aradan qaldı.

Ankarada müqəddəs torpaqlarımızı hər tərəfdən sarmış və praktik olaraq işğal etmiş düşmən ordularını bu müqəddəs torpaqlardan qovmaq imkanından danışıq zaman mənə ən şüurlu, qabaqcıl görüşlü olduqları iddia edilən şəxslər bütün bu təşəbbüsləri pula bağlı olduğundan danışıq və nə qədər pulun var və ya haradan, necə pul tapa bilərəm kimi suallar verirdilər. Mənim verdiyim cavab bu idi: Türk milləti öz həyat və qurtuluşuna yönəlmiş olduğuna inandıqı təşəbbüsləri bacara bilmək qüdrətinə malikdir. Bu təşəbbüsün ciddiyətinə inandırdıqı halda bu təşəbbüsün gerçəkləşməsi üçün tələb olunan vəsaiti bu təşəbbüsü həyata keçirənlərin əmrinə verirəm. Bu dediklərim söz-dən işə keçmiş həqiqətlər deyilmi?

Gəlir qaynaqlarımızla nə edə biləcəyimiz haqqında əndişə belə hər kəsdən çox mənə düşündürməkdədir. Ancaq mən ordumuzun varlığını və onun gücünün pulumuzla uyğun ölçüdə olmasını qəbul edənlərdən deyiləm. Pulumuz varsa ordunu təşkil edərik, pulumuz yoxdursa, ordu dağılır. Mənim üçün bələ bir məsələ yoxdur, istər pul olsun, istər olmasın, ordu vardır... və olacaqdır.

...Türkiyənin bugünkü mücadiləsi yalnız özü üçün olsaydı, bələ bu mücadilə daha qısa, daha az qanlı olar və daha tez bitə bilərdi. Türkiyə böyük və mühüm bir qeyrət sərf edir. Çünki bu mücadilə bütün məzlum millətləri, bütün Şərqi haqlarının mücadiləsidir...

Şərqi millətləri öz iradələri, öz hisslərlə hərəkət etmirlər. Onların başında müstəbidlər, istədiyi kimi hərəkət edən carlar, xudavəndələr dururdu. Tarixdə yazılanlar daha çox onların öz ehtiraslarının təmini üçün yaratdıqları hadisələrdir. Biz onların hamısını cırıb atanq, yeni bir tarix yaradanq.

Biz həddimizi bilən insanlarıq. Əlçatmaz əməli sahib deyilik. Bu gün əsarət əməlləri altında inləyən bir çox dindarlarımız vardır. Bunlar üçün də öz mühlitlərində müstəqilliklərini qazanmaları və tam müstəqil olaraq rifah və yüksəlişə qeyrət sərf etmələri ən böyük təməllərimizdir...

(davamı növbəti saylarımızda)